Taittirīya-Brāhmaṇa

Book 3, Chapter 9

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Final proofread version, 1st April 2005

[[3-9-1-1]]

प्र॒जाप॑तिरश्वमे॒धम॑सृजत।

सो᳚ऽस्मात्सृ॒ष्टोऽपा᳚क्रामत्।

तम॑ष्टाद॒शिभि॒रनु॒ प्रायु॑ङ्क्त।

तमा᳚प्नोत्।

तमा॒प्त्वाऽष्टा॑द॒शिभि॒रवा॑रुन्ध।

यद॑ष्टाद॒शिन॑ आल॒भ्यन्ते᳚।

य॒ज्ञमे॒व तैरा॒प्त्वा यज॑मा॒नोऽव॑रुन्धे।

सं॒व॒त्स॒रस्य॒ वा ए॒षा प्र॑ति॒मा।

यद॑ष्टाद॒शिनः॑।

द्वाद॑श॒ मासाः॒ पञ्च॒र्तवः॑॥ १॥

[[3-9-1-2]]

सं॒व॒त्स॒रो᳚ऽष्टाद॒शः।

यद॑ष्टाद॒शिन॑ आल॒भ्यन्ते᳚।

सं॒व॒त्स॒रमे॒व तैरा॒प्त्वा यज॑मा॒नोऽव॑रुन्धे।

अ॒ग्निष्ठे᳚ऽन्यान्प॒शूनु॑पाक॒रोति॑।

इत॑रेषु॒ यूपे᳚ष्वष्टाद॒शिनोऽजा॑मित्वाय।

नव॑ न॒वाल॑भ्यन्ते सवीर्य॒त्वाय॑।

यदा॑र॒ण्यैः स॒ꣳस्था॒पये᳚त्।

व्यव॑स्येतां पितापु॒त्रौ।

व्यध्वा॑नः क्रामेयुः।

वि॒दू॒रं ग्राम॑योर्ग्रा॒मान्तौ स्या॑ताम्॥ २॥

[[3-9-1-3]]

ऋ॒क्षीका᳚ः पुरुषव्या॒घ्राः परि॑मो॒षिण॑ आव्या॒धिनी᳚स्तस्क॒रा अर॑ण्ये॒ष्वाजा॑येरन्।

तदा॑हुः।
अप॑शवो॒ वा ए॒ते।
यदा॑र॒ण्याः।
यदा॑र॒ण्यैः सꣳ॑स्था॒पये᳚त्।
क्षि॒प्रे यज॑मान॒मर॑ण्यं मृ॒तꣳ ह॑रेयुः।
अर॑ण्यायतना॒ ह्या॑र॒ण्याः प॒शव॒ इति॑।
यत्प॒शून्नालभे॑त।
अन॑वरुद्धा अस्य प॒शव॑ः स्युः।
यत्पर्य॑ग्निकृतानुत्सृ॒जेत्॥ ३॥

[[3-9-1-4]]

य॒ज्ञवै॒श॒सं कु॑र्यात्।
यत्प॒शू॒नालभ॑ते।
तेनै॒व प॒शूनव॑रुन्धे।
यत्पर्य॑ग्निकृतानुत्सृ॒जत्यय॑ज्ञवैशसाय।
अव॑रुद्धा अस्य प॒शवो॒ भव॑न्ति।
न य॑ज्ञवे॒श॒सं भ॑वति।
न यज॑मान॒मर॑ण्यं मृ॒तꣳ ह॑रन्ति।
ग्रा॒म्यैः सꣳ॑स्था॑पयति।
ए॒ते वै प॒शव॒ः क्षेमो॒ नाम॑।
सं पि॑तापु॒त्राववस्यतः।
समध्वा॑नः क्रामन्ति।
स॒म॒न्ति॒कं ग्राम॑योर्ग्रा॒मा॒न्तौ भ॑वतः।
नार्क्षीका᳚ः पुरुषव्या॒घ्राः परि॑मो॒षिण॑ आव्या॒धिनी॒स्तस्क॑रा॒ अर॑ण्ये॒ष्वाजा॑यन्ते॥ ४॥
ऋ॒तव॑ः स्याटामुत्सृ॒जेत्स्य॑त॒स्त्रीणि॑ च॥ १॥

[[3-9-2-1]]

प्र॒जाप॑तिरकामयतो॒भौ लो॒काव॑वरुन्धी॒येति॑।
स ए॒तानु॒भया᳚न्प॒शून॑पश्यत्।
ग्रा॒म्याꣳश्चा॑र॒ण्याꣳश्च॑।
तानाल॑भत।

तैर्वै स उभौ लोकाववारुन्ध।
ग्राम्यैरेव पशुभिरिमं लोकमवारुन्ध।
आरण्यैरमुम्।
यद्ग्राम्यान्पशूनालभंते।
इममेव तैर्लोकमवरुन्धे।
यदारण्यान्॥ १॥

[[3-9-2-2]]

अमुं तैः।
अनवरुद्धो वा एतस्य संवत्सर इत्याहुः।
य इत इतश्चातुर्मास्यानि संवत्सरं प्रयुङ्क्त इति।
एतावान्वै संवत्सरः।
यच्चातुर्मास्यानि।
यदेते चातुर्मास्याः पशव आलभ्यन्ते।
प्रत्यक्षमेव तैः संवत्सरं यजमानोऽवरुन्धे।
वि वा एष प्रजया पशुभिरृध्यते।
यः संवत्सरं प्रयुङ्क्ते।
संवत्सरः सुवर्गो लोकः॥ २॥

[[3-9-2-3]]

सुवर्गं तु लोकं नापराध्नोति।
प्रजा वै पशव एकादशिनी।
यदेत ऐकादशिनाः पशव आलभ्यन्ते।
साक्षादेव प्रजां पशून्यजमानोऽवरुन्धे।
प्रजापतिर्विराजमसृजत।
सा सृष्टाऽश्वमेधं प्राविशत्।
तां दशिभिरनु प्रायुङ्क्त।
तामाप्नोत्।
तामाप्त्वा दशिभिरवारुन्ध।
यद्दशिन आलभ्यन्ते॥ ३॥

[[3-9-2-4]]

विराजमेव तैराप्त्वा यजमानोऽवरुन्धे।
एकादश दशत आलभ्यन्ते।
एकादशाक्षरा त्रिष्टुप्।
त्रैष्टुभाः पशवः।
पशूनेवावरुन्धे।
वैश्वदेवो वा अश्वः।
नानादेवत्याः पशवो भवन्ति।
अश्वस्य सर्वत्वाय।
नानारूपा भवन्ति।
तस्मान्नानारूपाः पशवः।
बहुरूपा भवन्ति।
तस्माद्बहुरूपाः पशवः समृद्ध्यै॥ ४॥
आरण्यान्लोको दशिनं आलभ्यन्ते नानारूपाः पशवो द्वे च॥ २॥

[[3-9-3-1]]

अस्मै वै लोकाय ग्राम्याः पशव आलभ्यन्ते।
अमुष्मा आरण्याः।
यद्ग्राम्यान्पशूनालभते।
इममेव तैर्लोकमवरुन्धे।
यदारण्यान्।
अमुं तैः।
उभयान्पशूनालभते।
ग्राम्याꣳश्चारण्याꣳश्च।
उभयोर्लोकयोरवरुद्ध्यै।
उभयान्पशूनालभते॥ १॥

[[3-9-3-2]]

ग्राम्याꣳश्चारण्याꣳश्च।
उभयस्यान्नाद्यस्यावरुद्ध्यै।
उभयान्पशूनालभते।
ग्राम्याꣳश्चारण्याꣳश्च।

उ॒भये॑षां पशू॒नामव॑रुद्ध्यै।
त्रय॑स्त्रयो भवन्ति।
त्रय॑ इ॒मे लो॒काः।
ए॒षां लो॒काना॒माप्त्यै॑।
ब्र॒ह्म॒वा॒दिनो॑ वदन्ति।
तस्मा॒॑त्स॒त्यात्॥ २॥

[[3-9-3-3]]
अ॒स्मिँल्लो॒के ब॒ह॒वः कामा॒ इति॑।
यत्स॑मा॒नीभ्यो॑ दे॒वता॒॑भ्यो॒ऽन्यै॑ऽन्ये प॒शव॑ आल॒भ्यन्ते॑।
अ॒स्मिन्नेव तँल्लो॒के कामा॒॑न्दधाति।
तस्मा॑द॒स्मिँल्लो॒के ब॒ह॒वः कामा॒॑ः।
त्र॒या॒णां त्र॑याणा॒ꣳ स॒ह व॒पा जु॑होति।
त्र्या॑वृ॒तो॒ वै दे॒वाः।
त्र्या॑वृत इ॒मे लो॒काः।
ए॒षां लो॒काना॒माप्त्यै॑।
ए॒षां लो॒काना॒ं क्लृप्त्यै॑।
पर्य॑ग्निकृताना॒र॒ण्यानु॒त्सृ॒ज॒न्त्यहि॑ꣳसायै॥ ३॥
अव॑रुद्ध्या उ॒भया॒॑न्प॒शू॒नाल॑भते स॒त्याद॒हि॑ꣳसायै॥ ३॥

[[3-9-4-1]]
यु॒ञ्जन्ति॑ ब्र॒ध्नमित्या॑ह।
अ॒सौ वा आ॑दि॒त्यो ब्र॒ध्नः।
आ॒दि॒त्यमे॒वास्मै॑ युनक्ति।
अ॒रु॒षमित्या॑ह।
अ॒ग्निर्वा अ॑रु॒षः।
अ॒ग्निमे॒वास्मै॑ युनक्ति।
चर॑न्त॒मित्या॑ह।
वा॒युर्वै चरन्॑।
वा॒युमे॒वास्मै॑ युनक्ति।
परि॑त॒स्थु॒ष इत्या॑ह॥ १॥

[[3-9-4-2]]

इ॒मे वै लो॒काः परि॑त॒स्थुष॑ः।
इ॒मने॒वास्मै॑ लो॒कान्यु॑नक्ति।
रोच॑न्ते रोच॒ना दि॒वीत्या॑ह।
नक्ष॑त्राणि॒ वै रो॑च॒ना दि॒वि।
नक्ष॑त्राण्ये॒वास्मै॑ रोचयति।
यु॒ञ्जन्त्य॑स्य॒ काम्येत्या॑ह।
कामा॑ने॒वास्मै॑ युनक्ति।
हरी॒ विप॑क्ष॒सेत्या॑ह।
इ॒मे वै हरी॒ विप॑क्षसा।
इ॒मे ए॒वास्मै॑ युनक्ति॥ २॥

[[3-9-4-3]]

शोणा॑ धृ॒ष्णू नृ॒वाह॒सेत्या॑ह।
अ॒हो॒रा॒त्रे वै नृ॒वाह॑सा।
अ॒हो॒रा॒त्रे ए॒वास्मै॑ युनक्ति।
ए॒ता ए॒वास्मै॑ दे॒वता॑ युनक्ति।
सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ सम॑ष्ट्यै।
के॒तुं कृ॒ण्वन्न॑के॒तव॒ इति॑ ध्व॒जं प्रति॑मुञ्चति।
यश॑ ए॒वैन॒ꣳ राज्ञा᳚ं गमयति।
जी॒मूत॑स्येव भवति॒ प्रती॑क॒मित्या॑ह।
य॒था य॒जुरे॒वैतत्।
ये ते॒ पन्था॑नः सवितः पू॒र्व्यास॒ इत्य॑ध्व॒र्युर्य॒ज॑मानं वाचयत्य॒भिजि॑त्यै॥ ३॥

[[3-9-4-4]]

परा॒ वा ए॒तस्य॑ य॒ज्ञ ए॑ति।
यस्य॑ प॒शुरु॒पाकृ॑तो॒ऽन्यत्र॒ वेद्या॒ एति॑।
ए॒तꣳ स्तो॑तरे॒तेन॑ प॒था पुन॒रश्व॒माव॑र्तयासि न॒ इत्या॑ह।
वा॒युर्वै स्तोता᳚।
वा॒युमे॒वास्य॑ प॒रस्ता᳚द्दधा॒त्यावृ॑त्त्यै।
यथा॒ वै ह॒विषो॑ गृ॒हीत॑स्य॒ स्कन्द॑ति।

एवं वा एतदश्वस्य स्कन्दति।
यदस्योपाकृतस्य लोमानि शीयन्ते।
यद्वालेषु काचानावयन्ति।
लोमान्येवास्य तत्संभरन्ति॥ ४॥

[[3-9-4-5]]
भूर्भुवः सुवरिति प्राजापत्याभिरावयन्ति।
प्राजापत्यो वा अश्वः।
स्वयैवैनं देवतया समर्धयन्ति।
भूरिति महिषी।
भुव इति वावाता।
सुवरिति परिवृक्ती।
एषां लोकानामभिजित्यै।
हिरण्ययाः काचा भवन्ति।
ज्योतिर्वै हिरण्यम्।
राष्ट्रमश्वमेधः॥ ५॥

[[3-9-4-6]]
ज्योतिश्चैवास्मै राष्ट्रं च समीची दधाति।
सहस्रं भवन्ति।
सहस्रसंमितः सुवर्गो लोकः।
सुवर्गस्य लोकस्याभिजित्यै।
अप वा एतस्मात्तेज इन्द्रियं पशवः श्रीः क्रामन्ति।
योऽश्वमेधेन यजते।
वसवस्त्वाऽञ्जन्तु गायत्रेण छन्दसेति महिष्यभ्यनक्ति।
तेजो वा आज्यम्।
तेजो गायत्री।
तेजसैवास्मै तेजोऽवरुन्धे॥ ६॥

[[3-9-4-7]]
रुद्रास्त्वाऽञ्जन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसेति वावाता।
तेजो वा आज्यम्।

इ॒न्द्रि॒यं त्रि॒ष्टुप्।

तेज॑सै॒वास्मा॑ इन्द्रि॒यमव॑रुन्धे।

आ॒दि॒त्यास्त्वा॑ऽञ्जन्तु॒ जाग॑तेन॒ छन्द॒सेति॑ परि॑वृ॒क्ती।

तेजो॒ वा आज्य॑म्।

प॒शवो॒ जग॑ती।

तेज॑सै॒वास्मै॑ प॒शूनव॑रुन्धे।

पत्न॑यो॒ऽभ्यञ्ज॑न्ति।

श्रि॒या वा ए॒तद्रू॒पम्॥ ७॥

[[3-9-4-8]]

यत्पत्न॑यः।

श्रिय॑मे॒वास्मि॒न्तद्द॑धति।

नास्मा॒त्तेज॑ इन्द्रि॒यं प॒शवः॒ श्रीरप॑कामन्ति।

लाजी३ञ्छाची३न्यशो॑म॒मा॑४ इत्यति॑रिक्त॒मन्न॒मश्वा॑यो॒पाह॑रन्ति।

प्र॒जामे॒वान्ना॒दीं कु॑र्वते।

ए॒तद्दे॑वा॒ अन्न॑मत्त्वै॒तदन्न॑मद्धि प्रजापत॒ इत्या॑ह।

प्र॒जाया॑मे॒वान्नाद्यं॑ दधते।

यदि॒ नाव॒जिघ्रे॑त्।

अ॒ग्निः प॒शुरा॑सी॒दित्यव॑घ्रापयेत्।

अव॑ है॒व जिघ्र॑ति।

आक्रा॑न्वा॒जी क्रमै॒रत्य॑क्रमीद्वा॒जी द्यौस्ते॑ पृ॒ष्ठं पृ॑थि॒वी स॒धस्थ॒मित्यश्व॒मनु॑मन्त्रयते।

ए॒षां लो॒काना॑म॒भिजि॑त्यै।

समि॑द्धो अ॒ञ्जन्कृद॑रं मती॒नामित्यश्व॑स्या॒प्रियो॑ भवन्ति सरूप॒त्वाय॑॥ ८॥

परि॑त॒स्थुष॒ इत्या॑हे॒मे ए॒वास्मै॑ युनक्त्य॒भिजि॑त्यै भरन्त्यश्वमे॒धो रु॑न्धे रू॒पं जिघ्र॑ति॒ त्रीणि॑ च॥ ४॥

[[3-9-5-1]]

तेज॑सा॒ वा ए॒ष ब्र॑ह्मवर्च॒सेन॒ व्यृ॑ध्यते।

यो॑ऽश्वमे॒धेन॒ यज॑ते।

होता॑ च ब्र॒ह्मा च॑ ब्र॒ह्मोद्यं॑ वदतः।

तेज॑सा चै॒वैनं॑ ब्रह्मवर्च॒सेन॑ च॒ सम॑र्धयतः।

द॒क्षि॒ण॒तो ब्र॒ह्मा भ॑वति।

द॒क्षि॒ण॒त आय॑तनो॒ वै ब्र॒ह्मा।
बा॒र्ह॒स्प॒त्यो वै ब्र॒ह्मा।
ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒सम॒ेवास्य॑ दक्षि॒णतो॑ द॑धाति।
तस्मा॒द्दक्षि॒णोऽर्धो ब्रह्मव॒र्च॒सित॑रः॥
उ॒त्त॒र॒तो होता॑ भवति॥ १॥

[[3-9-5-2]]
उ॒त्त॒र॒त आय॑तनो॒ वै होता॑।
आ॒ग्नेयो वै होता॑।
तेजो॒ वा अ॒ग्निः।
तेज॑ ए॒वास्यो॑त्तर॒तो द॑धाति।
तस्मा॒दु॒त्तरोऽर्ध॑स्तेज॒स्वित॑रः।
यूप॑म॒भितो॑ वदतः।
य॒ज॒मा॒न॒दे॒व॒त्यो॑ वै यूप॑ः।
यज॑मानमे॒व तेज॑सा च ब्रह्मव॒र्च॒सेन॑ च॒ सम॑र्धयतः।
कि॒ꣳ॒स्वि॑दासीत्पू॒र्वचि॑त्ति॒रित्या॑ह।
द्यौर्वै॑ वृ॒ष्टिः पू॒र्वचि॑त्तिः॥ २॥

[[3-9-5-3]]
दिव॑म॒ेव वृ॒ष्टिमव॑रुन्धे।
कि॒ꣳ॒ स्वि॑दासीद्बृ॒हद्व॒य॒ इत्या॑ह।
अश्वो॒ वै बृ॒हद्व॑यः।
अश्व॑म॒ेवाव॑रुन्धे।
कि॒ꣳ॒स्वि॑दासीत्पिशङ्गि॒लेत्या॑ह।
रात्रि॒र्वै पि॑शङ्गि॒ला।
रात्रि॑म॒ेवाव॑रुन्धे।
कि॒ꣳ॒स्वि॑दासीत्पिलिप्पि॒लेत्या॑ह।
श्रीर्वै पि॑लिप्पि॒ला।
अ॒न्नाद्य॑म॒ेवाव॑रुन्धे॥ ३॥

[[3-9-5-4]]
कः स्वि॑दे॒का॒की च॑र॒तीत्या॑ह।

असौ वा आदित्य एकाकी चरति।
तेज एवावरुन्धे।
क उं स्विज्जायते पुनरित्याह।
चन्द्रमा वै जायते पुनः।
आयुरेवावरुन्धे।
किँस्विद्धिमस्य भेषजमित्याह।
अग्निर्वै हिमस्य भेषजम्।
ब्रह्मवर्चसमेवावरुन्धे।
किँस्विदावपनं महदित्याह॥ ४॥

[[3-9-5-5]]
अयं वै लोक आवपनं महत्।
अस्मिन्नेव लोके प्रतितिष्ठति।
पृच्छामि त्वा परमं तं पृथिव्या इत्याह।
वेदिर्वै परोऽन्तः पृथिव्याः।
वेदिमेवावरुन्धे।
पृच्छामि त्वा भुवनस्य नाभिमित्याह।
यज्ञो वै भुवनस्य नाभिः।
यज्ञमेवावरुन्धे।
पृच्छामि त्वा वृष्णो अश्वस्य रेत इत्याह।
सोमो वै वृष्णो अश्वस्य रेतः।
सोमपीथमेवावरुन्धे।
पृच्छामि वाचः परमं व्योमेत्याह।
ब्रह्म वै वाचः परमं व्योम।
ब्रह्मवर्चसमेवावरुन्धे॥ ५॥
होता भवति वै वृष्टिः पूर्वचित्तिरन्नाद्यमेवाव रुन्धे महदित्याह सोमो वै वृष्णो अश्वस्य रेतश्चत्वारि च॥ ५॥

[[3-9-6-1]]
अप वा एतस्मात्प्राणाः क्रामन्ति।
योऽश्वमेधेन यजते।

प्रा॒णाय॒ स्वाहा᳚ व्या॒नाय॒ स्वाहेति॑ संज्ञ॒प्यमा॑न॒ आहु॑तीर्जुहोति।
प्रा॒णाने॒वास्मि॑न्दधाति।
नास्मा᳚त्प्रा॒णा अप॑क्रामन्ति।
अव॑न्ती॒ स्थाव॑न्तीस्त्वाऽवन्तु।
प्रि॒यं त्वा᳚ प्रि॒याणा᳚म्।
वर्षि॑ष्ठ॒माप्या॑नाम्।
नि॒धीनां त्वा॑ नि॒धिप॑तिꣳ हवामहे वसो म॒मेत्या॑ह।
अपै॑वास्मै॒ तद्ध्नु॑वते॥ १॥

[[3-9-6-2]]
अथो॑ धु॒वन्त्ये॒वैन᳚म्।
अथो॒ न्ये॑वास्मै᳚ ह्नु॒वते।
त्रिः परि॑यन्ति।
त्रय॑ इ॒मे लो॒काः।
ए॒भ्य ए॒वैनं॑ लो॒केभ्यो॑ धुवते।
त्रिः पु॒नः परि॑यन्ति।
षट्सम्प॑द्यन्ते।
षड्वा ऋ॒तव॑ः।
ऋ॒तुभि॑रे॒वैनं॑ धुवते।
अप॒ वा ए॒तेभ्य॑ः प्रा॒णाः क्रा॑मन्ति॥ २॥

[[3-9-6-3]]
ये य॒ज्ञे धुव॑नं त॒न्वते᳚।
न॒व॒कृ॒त्वः परि॑यन्ति।
नव॒ वै पुरु॑षे प्रा॒णाः।
प्रा॒णाने॒वात्मन्द॑धते।
नैभ्य॑ः प्रा॒णा अप॑क्रामन्ति।
अम्बे॒ अम्बा॒ल्यम्बि॑क॒ इति॒ पत्नी॑मु॒दान॑यति।
अह्व॑तै॒वैना᳚म्।
सु॒भ॑गे॒ काम्पी॑लवासि॒नीत्या॑ह।
तप॑ ए॒वैना॒मुप॑नयति।

सुवर्गे लोके संप्रोर्ण्वाथामित्याह॥ ३॥

[[3-9-6-4]]

सुवर्गमेवैनाँ लोकं गमयति।

आऽहमजानि गर्भधमा त्वमजासि गर्भधमित्याह।

प्रजा वै पशवो गर्भः।

प्रजामेव पशूनात्मन्धत्ते।

देवा वा अश्वमेधे पवमाने।

सुवर्गं लोकं न प्राजानन्।

तमश्वः प्राजानात्।

यत्सूचीभिरसिपथान्कल्पयन्ति।

सुवर्गस्य लोकस्य प्रज्ञात्यै।

गायत्री त्रिष्टुब्जगतीत्याह॥ ४॥

[[3-9-6-5]]

यथा यजुरेवैतत्।

त्रय्यः सूच्यो भवन्ति।

अयस्मय्यो रजता हरिण्यः।

अस्य वै लोकस्य रूपमयस्मय्यः।

अन्तरिक्षस्य रजताः।

दिवो हरिण्यः।

दिशो वा अयस्मय्यः।

अवान्तरदिशा रजताः।

ऊर्ध्वा हरिण्यः।

दिश एवास्मै कल्पयति।

कस्त्वा छ्यति कस्त्वा विशास्तीत्याहाहिंसायै॥ ५॥

हुवते क्रामन्त्यूर्ण्वाथामित्याह जगतीत्याह कल्पयत्येकं च॥ ६॥

[[3-9-7-1]]

अप वा एतस्माच्छ्री राष्ट्रं क्रामति।

योऽश्वमेधेन यजते।

ऊर्ध्वामेनामुच्छ्रयतादित्याह।

श्रीर्वै राष्ट्रमश्वमेधः।
श्रियमेवास्मै राष्ट्रमूर्ध्वमुच्छ्रयति।
वेणुभारं गिराविवेत्याह।
राष्ट्रं वै भारः।
राष्ट्रमेवास्मै पर्यूहति।
अथास्या मध्यमेधतामित्याह।
श्रीर्वै राष्ट्रस्य मध्यम्॥ १॥

[[3-9-7-2]]
श्रियमेवावरुन्धे।
शीते वाते पुनन्निवेत्याह।
क्षेमो वै राष्ट्रस्य शीतो वातः।
क्षेममेवावरुन्धे।
यद्धरिणी यवमत्तीत्याह।
विड्वै हरिणी।
राष्ट्रं यवः।
विशं चैवास्मै राष्ट्रं च समीची दधाति।
न पुष्टं पशुमन्यत इत्याह।
तस्माद्राजा पशून्न पुष्यति॥ २॥

[[3-9-7-3]]
शूद्रा यदर्यजारा न पोषाय धनायतीत्याह।
तस्माद्वैशीपुत्रं नाभिषिञ्चन्ते।
इयं यका शकुन्तिकेत्याह।
विड्वै शकुन्तिका।
राष्ट्रमश्वमेधः।
विशं चैवास्मै राष्ट्रं च समीची दधाति।
आहलमिति सर्पतीत्याह।
तस्माद्राष्ट्राय विशः सर्पन्ति।
आहतं गभे पस इत्याह।
विड्वै गभः॥ ३॥

[[3-9-7-4]]

रा॒ष्ट्रं प॑सः।

रा॒ष्ट्रमे॒व वि॒श्याह॑न्ति।

तस्मा᳚द्रा॒ष्ट्रं वि॒शं घातु॑कम्।

मा॒ता च॑ ते पि॒ता च॑ त॒ इत्या॑ह।

इ॒यं वै मा॒ता।

अ॒सौ पि॒ता।

आ॒भ्यामे॒वैनं॒ परि॑ददाति।

अग्रं॑ वृ॒क्षस्य॑ रो॑हत॒ इत्या॑ह।

श्रीर्वै वृ॒क्षस्या॒ग्र᳚म्।

श्रिय॑मे॒वाव॑रुन्धे॥ ४॥

[[3-9-7-5]]

प्र॒सु॑ला॒मीति॑ ते पि॒ता ग॒र्भे मु॒ष्टिम॑तꣳसय॒दित्या॑ह।

वि॒ड्वै गर्भः॑।

रा॒ष्ट्रं मु॒ष्टिः।

रा॒ष्ट्रमे॒व वि॒श्याह॑न्ति।

तस्मा᳚द्रा॒ष्ट्रं वि॒शं घातु॑कम्।

अप॒ वा ए॒तेभ्यः॑ प्रा॒णाः क्रा॑मन्ति।

ये य॒ज्ञेऽपू॑तं॒ वद॑न्ति।

द॒धि॒क्राव्णो॑ अकारिष॒मिति॑ सुर॒भि॒मती॒मृचं॑ वदन्ति।

प्रा॒णा वै सु॑र॒भयः॑।

प्रा॒णाने॒वात्मन्द॑धते।

नैभ्यः॑ प्रा॒णा अप॑क्रामन्ति।

आपो॒ हि ष्ठा म॑यो॒भुव॒ इत्य॒द्भिर्मा᳚र्जयन्ते।

आपो॒ वै सर्वा॑ दे॒वताः᳚।

दे॒वता॑भिरे॒वात्मानं॑ पवयन्ते॥ ५॥

रा॒ष्ट्रस्य॒ मध्य॒ं पुष्य॑ति॒ गर्भो॑ रुन्धे दधते चत्वारि॑ च॥ ७॥

[[3-9-8-1]]

प्र॒जाप॑तिः प्र॒जाः सृ॒ष्ट्वा प्रे॒णाऽनु॒प्रावि॑शत्।

ताभ्यः पुनः संभवितुं नाशक्नोत्।
सोऽब्रवीत्।
ऋध्नवदित्सः।
यो मेतः पुनः संभरदिति।
तं देवा अश्वमेधेनैव समभरन्।
ततो वै त आर्ध्नुवन्।
योऽश्वमेधेन यजते।
प्रजापतिमेव संभरत्यृध्नोति।
पुरुषमालभते॥ १॥

[[3-9-8-2]]
वैराजो वै पुरुषः।
विराजमेवालभते।
अथो अन्नं वै विराट्।
अन्नमेवावरुन्धे।
अश्वमालभते।
प्राजापत्यो वा अश्वः।
प्रजापतिमेवालभते।
अथो श्रीर्वा एकशफम्।
श्रियमेवावरुन्धे।
गामालभते॥ २॥

[[3-9-8-3]]
यज्ञो वै गौः।
यज्ञमेवालभते।
अथो अन्नं वै गौः।
अन्नमेवावरुन्धे।
अजावी आलभते भूम्ने।
अथो पुष्टिर्वै भूमा।
पुष्टिमेवावरुन्धे।
पर्यग्निकृतं पुरुषं चारण्याꣳश्चोत्सृजन्त्यहिꣳसायै।

उ॒भौ वा ए॒तौ प॒शू आल॑भ्येते।
यश्चा॑व॒मो यश्च॑ पर॒मः।
तौँऽस्यो॒भये॑ य॒ज्ञे ब॒द्धाः।
अ॒भीष्टा॑ अ॒भिप्री॑ताः।
अ॒भिजि॑ता अ॒भिहु॑ता भवन्ति।
नैनं॑ द॒ंक्ष्णव॑ः प॒शवो॑ य॒ज्ञे ब॒द्धाः।
अ॒भीष्टा॑ अ॒भिप्री॑ताः।
अ॒भिजि॑ता अ॒भिहु॑ता हि॒ꣳसन्ति।
यौँऽश्वमे॒धेन॒ यज॑ते।
य उ॑ चैनमे॒वं वेद॑॥ ३॥
ल॒भ॒ते गामाल॑भते पर॒मौँऽष्टौ च॑॥ ८॥

[[3-9-9-1]]

प्र॒थ॒मे॒न॒ वा ए॒ष स्तोमे॑न रा॒ध्वा।
च॒तु॒ष्टो॒मेन॑ कृ॒तेनाया॑ना॒मुत्त॒रेऽहन्॑।
ए॒क॒वि॒ꣳशे प्र॑ति॒ष्ठायां॒ प्रति॑तिष्ठति।
ए॒क॒वि॒ꣳशात्प्र॑ति॒ष्ठाया॑ ऋ॒तू॒नन्वारो॑हति।
ऋ॒तवो॒ वै पृ॒ष्ठानि॑।
ऋ॒तव॑ः संवत्स॒रः।
ऋ॒तुष्वे॒व सं॑वत्स॒रे प्र॑ति॒ष्ठाय॑।
दे॒वता॑ अ॒भ्यारो॑हति।
शक्क॑रयः पृ॒ष्ठं भ॑वन्त्य॒न्यद॑न्य॒च्छन्द॑ः।
अ॒न्यैँऽन्ये॒ वा ए॒ते प॒शव॒ आल॑भ्यन्ते॥ १॥

[[3-9-9-2]]

उ॒तेव॑ ग्रा॒म्याः।
उ॒तेवा॑र॒ण्याः।
अह॑रे॒व रू॒पेण॒ सम॑र्धयति।
अथो॒ अह्न॑ ए॒वैष ब॒लिर्ह्रि॑यते।
तदा॑हुः।
अप॑शवो॒ वा ए॒ते।

यदजावयश्चारण्याश्च।
एते वै सर्वे पशवः।
यद्गव्या इति।
गव्यान्पशूनुत्तमेऽहन्नालभते॥ २॥

[[3-9-9-3]]

तेनैवोभयान्पशूनवरुन्धे।
प्राजापत्या भवन्ति।
अनभिजितस्याभिजित्यै।
सौरीर्नव श्वेता वशा अनूबन्ध्या भवन्ति।
अन्तत एव ब्रह्मवर्चसमवरुन्धे।
सोमाय स्वराज्ञेऽनोवाहावनड्वाहाविति द्वन्द्विनः पशूनालभते।
अहोरात्राणामभिजित्यै।
पशुभिर्वा एष व्यृध्यते।
योऽश्वमेधेन यजते।
छगलं कल्माषं किकिदीविं विदीगयमिति त्वाष्ट्रान्पशूनालभते।
पशुभिरेवात्मानꣳ समर्धयति।
ऋतुभिर्वा एष व्यृध्यते।
योऽश्वमेधेन यजते।
पिशङ्गास्त्रयो वासन्ता इत्यृतुपशूनालभते।
ऋतुभिरेवात्मानꣳ समर्धयति।
आ वा एष पशुभ्यो वृश्च्यते।
योऽश्वमेधेन यजते।
पर्यग्निकृता उत्सृजन्त्यनाव्रस्काय॥ ३॥
लभ्यन्ते लभते त्वाष्ट्रान्पशूनालभतेऽष्टौ च॥ ९॥

[[3-9-10-1]]

प्रजापतिरकामयत महानन्नादः स्यामिति।
स एतावश्वमेधे महिमानावपश्यत्।
तावगृह्णीत।
ततो वै स महानन्नादोऽभवत्।

यः कामयेत महानन्नादः स्यामिति।

स एतवश्वमेधे महिमानौ गृह्णीत।

महानेवान्नादो भवति।

यजमानदेवत्या वै वपा।

राजा महिमा।

यद्वपां महिम्नोभयतः परियजति।

यजमानमेव राज्येनोभयतः परिगृह्णाति।

पुरस्तात्स्वाहाकारा वा अन्ये देवाः।

उपरिष्टात्स्वाहाकारा अन्ये।

ते वा एतेऽश्व एव मेध्य उभयेऽवरुध्यन्ते।

यद्वपां महिम्नोभयतः परियजति।

तानेवोभयान्प्रीणाति॥ १॥

परियजति षट्च॥ १०॥

[[3-9-11-1]]

वैश्वदेवो वा अश्वः।

तं यत्प्राजापत्यं कुर्यात्।

या देवता अपिभागाः।

ता भागधेयेन व्यर्धयेत्।

देवताभ्यः समदं दध्यात्।

स्तेगान्दꣳष्ट्राभ्यां मण्डूकाञ्जम्भ्येभिरिति।

आज्यमवदानं कृत्वा प्रतिसंख्यायमाहुतीर्जुहोति।

या एव देवता अपिभागाः।

ता भागधेयेन समर्धयति।

न देवताभ्यः समदं दधाति॥ १॥

[[3-9-11-2]]

चतुर्दशैताननुवाकाञ्जुहोत्यनन्तरित्यै।

प्रयासाय स्वाहेति पञ्चदशम्।

पञ्चदश वा अर्धमासस्य रात्रयः।

अर्धमासशः संवत्सर आप्यते।

दे॒वा॒सु॒राः संय॑त्ता आसन्।
ते᳚ऽब्रुवन्न॒ग्नय॑ः स्वि॒ष्ट॒कृत॑ः।
अश्व॑स्य॒ मेध्य॑स्य व॒यमु॑द्धा॒रमु॒द्ध॑रामहै।
अथै॒तान॒भिभ॑वा॒मेति॑।
ते लोहि॑त॒मुद॑हरन्त।
ततो᳚ दे॒वा अभ॑वन्॥ २॥

[[3-9-11-3]]
परा॒ऽसु॑राः।
यत्स्वि॑ष्टकृ॒द्भ्यो॒ लोहि॑तं जु॒होति॒ भ्रातृ॑व्याभिभूत्यै।
भव॑त्या॒त्मना᳚।
परा᳚ऽस्य॒ भ्रातृ॑व्यो भवति।
गो॒मृ॒ग॒क॒ण्ठेन॑ प्र॒थमामाहु॑तिं जुहोति।
प॒शवो॒ वै गो᳚मृ॒गः।
रु॒द्रो᳚ऽग्निः स्वि॑ष्ट॒कृत्।
रु॒द्रादे॒व प॒शून॒न्तर्द॑धाति।
अथो॒ यत्रै॒षाऽऽहु॑ति॒र्हूयते॑।
न तत्र॑ रु॒द्रः प॒शून॒भिम॑न्यते॥ ३॥

[[3-9-11-4]]
अ॒श्व॒श॒फेन॑ द्वि॒तीया॒माहु॑तिं जुहोति।
प॒शवो॒ वा एक॑शफम्।
रु॒द्रो᳚ऽग्निः स्वि॑ष्ट॒कृत्।
रु॒द्रादे॒व प॒शून॒न्तर्द॑धाति।
अथो॒ यत्रै॒षाऽऽहु॑ति॒र्हूयते᳚।
न तत्र॑ रु॒द्रः प॒शून॒भिम॑न्यते।
अ॒य॒स्मये॑न कम॒ण्डलु॑ना तृतीया᳚म्।
आहु॑तिं जुहोत्या॒यास्यो᳚ वै प्र॒जाः।
रु॒द्रो᳚ऽग्निः स्वि॑ष्ट॒कृत्।
रु॒द्रादे॒व प्र॒जा अ॒न्तर्द॑धाति।
अथो॒ यत्रै॒षाऽऽहु॑ति॒र्हूयते᳚।

न तत्र रुद्रः प्रजा अभिमन्यते॥ ४॥
दधात्यभवन्मन्यते प्रजा अन्तर्दधाति द्वे च॥ ११॥

[[3-9-12-1]]
अश्वस्य वा आलब्धस्य मेध उदक्रामत्।
तदश्वस्तोमीयमभवत्।
यदश्वस्तोमीयं जुहोति।
स मेधमेवैनमालभते।
आज्येन जुहोति।
मेधो वा आज्यम्।
मेधोऽश्वस्तोमीयम्।
मेधेनैवास्मिन्मेधं दधाति।
षड्विꣳशतं जुहोति।
षड्विꣳशदक्षरा बृहती॥ १॥

[[3-9-12-2]]
बार्हताः पशवः।
सा पशूनां मात्रा।
पशूनेव मात्रया समर्धयति।
ता यद्भूयसीर्वा कनीयसीर्वा जुहुयात्।
पशून्मात्रया व्यर्धयेत्।
षड्विꣳशतं जुहोति।
षड्विꣳशदक्षरा बृहती।
बार्हताः पशवः।
सा पशूनां मात्रा।
पशूनेव मात्रया समर्धयति॥ २॥

[[3-9-12-3]]
अश्वस्तोमीयꣳ हुत्वा द्विपदा जुहोति।
द्विपाद्वै पुरुषो द्विप्रतिष्ठः।
तदेनं प्रतिष्ठया समर्धयति।
तदाहुः।

अ॒श्व॒स्तो॒मी॒यं पूर्वꣳ॑ होत॒व्या३ꣳ द्वि॒पदा३ इति॑।
अश्वो॒ वा अ॑श्वस्तो॒मी॒यम्᳚।
पुरु॑षो द्वि॒पदाः᳚।
अ॒श्व॒स्तो॒मी॒यꣳ॑ हु॒त्वा द्वि॒पदा॑ जुहोति।
तस्मा᳚द्द्वि॒पाच्चतु॑ष्पादमत्ति।
अथो᳚ द्वि॒पद्ये॒व चतु॑ष्पदः प्रति॑ष्ठापयति।
द्वि॒पदा॑ हु॒त्वा।
नान्यामुत्त॑रा॒माहु॑तिं जुहुयात्।
यद॒न्यामुत्त॑रा॒माहु॑तिं जुहु॒यात्।
प्र प्र॑ति॒ष्ठाया᳚श्च्यवेत।
द्वि॒पदा॑ अन्त॒तो जु॑होति॒ प्रति॑ष्ठित्यै॥ ३॥
बृ॒ह॒त्य॑र्धयति स्थापय॒ति॒ पञ्च॑ च॥ १२॥

[[3-9-13-1]]

प्र॒जाप॑तिरश्वमे॒धम॑सृजत।
सो᳚ऽस्मात्सृ॒ष्टोऽपा᳚क्रामत्।
तं य॑ज्ञक्र॒तुभि॒रन्वै᳚च्छत्।
तं य॑ज्ञक्र॒तुभि॒र्नान्व॑विन्दत्।
तमिष्टि॑भि॒रन्वै᳚च्छत्।
तमिष्टि॑भि॒रन्व॑विन्दत्।
तदिष्टी॑नामिष्टि॒त्वम्।
यत्सं॑वत्स॒रमिष्टि॑भि॒र्यज॑ते।
अश्व॑मे॒व तद॒न्वि॑च्छति।
सा॒वि॒त्रियो॑ भवन्ति॥ १॥

[[3-9-13-2]]

इ॒यं वै स॑वि॒ता।
यो वा अ॒स्यां नश्य॑ति॒ यो नि॒लय॑ते।
अ॒स्यां वाव तं वि॑न्दन्ति।
न वा इ॒मां कश्च॒नेत्या॑हुः।
ति॒र्यङ्ङो॒र्ध्वो᳚ऽत्ये॑तुमर्ह॒तीति॑।

यत्सा॑वि॒त्रियो॒ भव॑न्ति।
स॒वि॒तृप्र॑सूत ए॒वैनं॑मिच्छति।
ई॒श्व॒रो वा अश्वः॑ प्रमु॑क्तः परां॒ परा॒व॒तं॒ गन्तोः॑।
यत्सा॒यंधृ॒तीं॑र्जु॒हो॑ति॑।
अश्व॑स्य॒ यत्यै॒ धृत्यैं॑॥ २॥

[[3-9-13-3]]
यत्प्रा॒तरि॑ष्टिभि॒र्य॑ज॑ते।
अश्व॑मे॒व तद॒न्वि॑च्छति।
यत्सा॒यंधृ॒तीं॑र्जु॒हो॑ति॑।
अश्व॑स्यै॒व यत्यै॒ धृत्यैं॑।
तस्मां॑त्सा॒यं प्र॒जाः क्षे॒म्या॑ भवन्ति।
यत्प्रा॒तरि॑ष्टिभि॒र्य॑ज॑ते।
अश्व॑मे॒व तद॒न्वि॑च्छति।
तस्मा॒द्दिवा॑ न॒ष्टै॒ष ए॑ति।
यत्प्रा॒तरि॑ष्टिभि॒र्यजते॑ सा॒यंधृ॒तीं॑र्जु॒हो॑ति॑।
अ॒हो॒रा॒त्राभ्या॑मे॒वैनमन्वि॑च्छति।
अथो॑ अहो॒रा॒त्राभ्या॑मे॒वास्मै॑ योगक्षे॒मं क॑ल्पयति॥ ३॥
भ॒व॒न्ति॒ धृत्या॑ ए॒नमन्वि॑च्छ॒त्येकं॑ च॥ १३॥

[[3-9-14-1]]
अप॒ वा ए॒तस्मा॒च्छ्री रा॒ष्ट्रं क्रा॑मति।
योऽ॑श्वमे॒धेन॒ यज॑ते।
ब्रा॒ह्म॒णौ॑ वी॑णागा॒थिनौ॑ गायतः।
श्रि॒या वा ए॒तद्रू॒पम्।
यद्वीणा॑।
श्रिय॑मे॒वास्मि॒न्तद्ध॑त्तः।
य॒दा खलु॒ वै पुरु॑षः श्रिय॑मश्नु॒ते।
वीणाऽ॑स्मै वाद्यते।
तदा॑हुः।
यदु॒भौ ब्रा॑ह्म॒णौ गाये॑ताम्॥ १॥

[[3-9-14-2]]

प्र॒भ्रꣳशु॑काऽस्मा॒च्छ्रीः स्या᳚त्।

न वै ब्रा᳚ह्म॒णे श्री र॑मत॒ इति॑।

ब्रा॒ह्म॒णो᳚ऽन्यो गाये᳚त्।

रा॒ज॒न्यो᳚ऽन्यः।

ब्रह्म॒ वै ब्रा᳚ह्म॒णः।

क्ष॒त्त्रꣳ रा॑ज॒न्यः॑।

तथा॑ हास्य॒ ब्रह्म॑णा च क्ष॒त्त्रेण॑ चोभ॒यतः॒ श्रीः परि॑गृहीता भवति।

तदा॑हुः।

यदु॒भौ दि॒वा गाये॑ताम्।

अपा᳚स्माद्रा॒ष्ट्रं क्रा॑मेत्॥ २॥

[[3-9-14-3]]

न वै ब्रा᳚ह्म॒णे रा॒ष्ट्रꣳ र॑मत॒ इति॑।

य॒दा खलु॒ वै राजा॑ का॒मय॑ते।

अथ॑ ब्रा॒ह्म॒णं जि॑नाति।

दिवा᳚ ब्रा॒ह्म॒णो गा॑येत्।

नक्तꣳ॑ रा॒ज॒न्यः॑।

ब्रह्म॑णो॒ वै रू॒पमहः॑।

क्ष॒त्त्रस्य॒ रात्रिः॑।

तथा॑ हास्य॒ ब्रह्म॑णा च क्ष॒त्त्रेण॑ चोभ॒यतो॑ रा॒ष्ट्रं परि॑गृहीतं भवति।

इत्य॑ददा॒ इत्य॑यजथा॒ इत्य॑पच॒ इति॑ ब्रा॒ह्म॒णो गाये᳚त्।

इ॒ष्टा॒पू॒र्तं वै ब्रा᳚ह्म॒णस्य॑॥ ३॥

[[3-9-14-4]]

इ॒ष्टा॒पू॒र्तेनै॒वैन॒ꣳ स सम॑र्धयति।

इत्य॑जिना॒ इत्य॑युध्यथा॒ इत्य॒मुꣳ सं॑ग्राममह॒न्निति॑ रा॒ज॒न्यः॑।

यु॒द्धं वै रा॑ज॒न्य॑स्य।

यु॒द्धेनै॒वैन॒ꣳ स सम॑र्धयति।

अक्लृ॑प्ता वा ए॒तस्य॒र्तव॒ इत्या॑हुः।

यो᳚ऽश्वमे॒धेन॒ यज॑त॒ इति॑।

ति॒स्रोँऽन्यो गाय॑ति ति॒स्रोँऽन्यः।
षट्त्संप॑द्यन्ते।
षड्वा ऋ॒तव॑ः।
ऋ॒तूने॒वास्मै॑ कल्पयतः।
ताभ्या॑ꣳ स॒ꣳस्थाया॑म्।
अ॒नो॒युक्ते॑ च श॒ते च॑ ददाति।
श॒ता॒यु॒ः पुरु॑षः श॒तेन्द्रि॑यः।
आयु॑ष्येवेन्द्रिये प्रति॑तिष्ठति॥ ४॥
गाये॑तां क्रामेद्ब्राह्म॒णस्य॑ कल्पयतश्च॒त्वारि॑ च॥ १४॥

[[3-9-15-1]]
सर्वे॑षु वा ए॒षु लो॒केषु॑ मृत्यवो॒ऽन्वाय॑त्ताः।
तेभ्यो॒ यदाहु॑ती॒र्न जु॒हुयात्।
लो॒के लो॑क एनं मृत्युर्वि॑न्देत्।
मृत्यवे॒ स्वाहा॑ मृत्यवे॒ स्वाहेत्य॑भिपू॒र्वमाहु॑तीर्जु॑होति।
लो॒काल्लो॑का॒देव मृत्युमव॑यजते।
नैनं॑ लो॒के लो॑के मृत्युर्वि॑न्दति।
यद॒मुष्मै॒ स्वाहा॒ऽमुष्मै॒ स्वाहेति॒ जुहु॑यात्स॒ंचक्षी॑त।
ब॒हुं मृत्युम॒मित्रं॑ कुर्वी॑त।
मृत्यवे॒ स्वाहेत्येक॑स्मा ए॒वैका॑ जुहुयात्।
एको॒ वा अ॒मुष्मि॑ꣳल्लो॒के मृत्युः॥ १॥

[[3-9-15-2]]
अ॒श॒न॒या॒ मृत्युरे॒व।
तमे॒वामुष्मि॑ꣳल्लो॒केऽव॑यजते।
भ्रू॒ण॒ह॒त्यायै॒ स्वाहेत्य॑वभृथ आहु॑तिं जुहोति।
भ्रू॒ण॒ह॒त्यामे॒वाव॑यजते॥
तदा॑हुः।
यद्भ्रू॒णह॒त्याऽपा॒त्र्याऽथ॑।
कस्मा॑द्यज्ञेऽपि॑ क्रियत॒ इति॑।
अमृ॑त्यु॒र्वा अ॒न्यो भ्रू॒णह॒त्याया॒ इत्या॑हुः।

भ्रूणहत्या वाव मृत्युरिति।
यद्भ्रूणहत्यायै स्वाहेत्यवभृथ आहुतिं जुहोति॥ २॥

[[3-9-15-3]]
मृत्युमेवाहुत्या तर्पयित्वा परिपाणं कृत्वा।
भ्रूणघ्ने भेषजं करोति।
एताꣳ ह वै मुण्डिभ औदन्यवः।
भ्रूणहत्यायै प्रायश्चित्तिं विदाञ्चकार।
यो हास्यापि प्रजायाँ ब्राह्मणꣳ हन्ति।
सर्वस्मै तस्मै भेषजं करोति।
जुम्बकाय स्वाहेत्यवभृथ उत्तमामाहुतिं जुहोति।
वरुणो वै जुम्बकः।
अन्तत एव वरुणमवयजते।
खलतेर्विक्लिधस्य शुक्लस्य पिङ्गाक्षस्य मूर्धञ्जुहोति।
एतद्वै वरुणस्य रूपं।
रूपेणैव वरुणमवयजते॥ ३॥
लोके मृत्युर्जुहोति मूर्धञ्जुहोति द्वे च॥ १५॥

[[3-9-16-1]]
वारुणो वा अश्वः।
तं देवतया व्यर्धयति।
यत्प्राजापत्यं करोति।
नमो राज्ञे नमो वरुणायेत्याह।
वारुणो वा अश्वः।
स्वयैवैनं देवतया समर्धयति।
नमोऽश्वाय नमः प्रजापतय इत्याह।
प्राजापत्यो वा अश्वः।
स्वयैवैनं देवतया समर्धयति।
नमोऽधिपतय इत्याह॥ १॥

[[3-9-16-2]]
धर्मो वा अधिपतिः।

धर्ममेवावरुन्धे।
अधिपतिरस्यधिपतिं मा कुर्वधिपतिरहं प्रजानां भूयासमित्याह।
अधिपतिमेवैनꣳ समानानां करोति॥
मां धेहि मयि धेहीत्याह।
आशिषमेवैतामाशास्ते।
उपाकृताय स्वाहेत्युपाकृते जुहोति।
आलब्धाय स्वाहेति नियुक्ते जुहोति।
हुताय स्वाहेति हुते जुहोति।
एषां लोकानामभिजित्यै॥ २॥

[[3-9-16-3]]
प्र वा एष एभ्यो लोकेभ्यश्च्यवते।
योऽश्वमेधेन यजते।
आग्नेयमैन्द्राग्नमाश्विनम्।
तान्पशूनालभते प्रतिष्ठित्यै।
यदाग्नेयो भवति।
अग्निः सर्वा देवताः।
देवता एवावरुन्धे॥
ब्रह्म वा अग्निः।
क्षत्त्रमिन्द्रः।
यदैन्द्राग्नो भवति॥ ३॥

[[3-9-16-4]]
ब्रह्मक्षत्त्रे एवावरुन्धे।
यदाश्विनो भवति।
आशिषामवरुद्ध्यै।
त्रयो भवन्ति।
त्रय इमे लोकाः।
एष्वेव लोकेषु प्रतितिष्ठति।
अग्नयेऽꣳहोमुचेऽष्टाकपाल इति दशहविषमिष्टिं निर्वपति।
दशाक्षरा विराट्।

अन्नं॑ वि॒राट्।
वि॒रा॒जै॒वान्ना॒द्य॑मव॑रुन्धे।
अ॒ग्नेर्म॑न्वे प्र॒थ॒मस्य॒ प्रचे॑तस॒ इति॑ याज्यानुवा॒क्या॑ भवन्ति सर्व॒त्वाय॑॥ ४॥
अधि॑पतय॒ इत्या॑हा॒भिजि॑त्या ऐन्द्रा॒ग्नो भव॑ति रुन्ध॒ एकं॑ च॥ १६॥

[[3-9-17-1]]

यद्यश्वं॑मु॒पत॑प॒द्विन्दे॑त्।
आ॒ग्नेयम॑ष्टाक॑पाल॒ं निर्व॑पेत्।
सौम्यं॑ च॒रुम्।
सा॒वि॒त्रम॒ष्टाक॑पालम्।
यदा॑ग्ने॒यो भव॑ति।
अ॒ग्निः सर्वा॑ दे॒वताः॑।
दे॒वता॑भिरे॒वैनं॑ भिषज्यति।
यत्सौ॒म्यो भव॑ति।
सोमो॒ वा ओष॑धीना॒ꣳ राजा॑।
याभ्य॑ ए॒वैनं॑ वि॒न्दति॑॥ १॥

[[3-9-17-2]]

ताभि॑रे॒वैनं॑ भिषज्यति।
यत्सा॑वि॒त्रो भव॑ति।
स॒वि॒तृप्र॑सूत ए॒वैनं॑ भिषज्यति।
ए॒ताभि॑रे॒वैनं॑ दे॒वता॑भिर्भिषज्यति।
अ॒ग॒दो है॒व भ॑वति।
पौ॒ष्णं च॒रुं निर्व॑पेत्।
यदि॑ श्लो॒णः स्यात्।
पूषा वै श्लौण्य॑स्य भि॒षक्।
स ए॒वैनं॑ भिषज्यति।
अश्लो॑णो है॒व भ॑वति॥ २॥

[[3-9-17-3]]

रौ॒द्रं च॒रुं निर्व॑पेत्।
यदि॑ म॒ह॒ती दे॒वता॑ऽभि॒मन्ये॑त।

एतद्देवत्यो वा अश्वः।
स्वयैवैनं देवतया भिषज्यति।
अगदो हैव भवति।
वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेन्मृगाखरे यदि नागच्छेत्।
इयं वा अग्निर्वैश्वानरः।
इयमेवैनमर्चिभ्यां परिरोधमानयति।
आ हैव सुत्यमहर्गच्छति।
यद्यधीयात्॥ ३॥

[[3-9-17-4]]
अग्नयेऽंहोमुचेऽष्टाकपालः।
सौर्यं पयः।
वायव्य आज्यभागः।
यजमानो वा अश्वः।
अंहसा वा एष गृहीतः।
यस्याश्वो मेधाय प्रोक्षितोऽध्येति।
यदंहोमुचे निर्वपति।
अंहस एव तेन मुच्यते।
यजमानो वा अश्वः।
रेतसा वा एष व्यृध्यते॥ ४॥

[[3-9-17-5]]
यस्याश्वो मेधाय प्रोक्षितोऽध्येति।
सौर्यं रेतः।
यत्सौर्यं पयो भवति।
रेतसैवैनं स समर्धयति।
यजमानो वा अश्वः।
गर्भैर्वा एष व्यृध्यते।
यस्याश्वो मेधाय प्रोक्षितोऽध्येति।
वायव्या गर्भाः।
यद्वायव्य आज्यभागो भवति।

ग॒र्भै॒रे॒वैन॒ꣳ॒ स स॒मर्धयति।
अथो॒ यस्यै॒षाऽश्व॒मे॒धे प्राय॑श्चित्तिः क्रि॒यते॑।
इ॒ष्ट्वा व॒सीया॑न्भवति॥ ५॥
वि॒न्दत्यश्लो॒णो है॒व भ॑वत्यधी॒याद्दृ॒यते॒ ग॒र्भै॒र्व॒न॒ꣳ॒ स॒मर्धयति॒ द्वे च॑॥ १७॥

[[3-9-18-1]]
तदा॑हुः।
द्वाद॑श ब्रह्मौ॒द॒नान्त्सꣳस्थि॑ते॒ निर्व॑पेत्।
द्वा॒द॒शाभि॒र्वेष्टि॑भि॒र्य॒जेतेति॑।
यदि॑ष्टिभि॒र्यजे॑त।
उ॒प॒नामु॑क एनं य॒ज्ञः स्या॑त्।
पापी॑या॒ꣳ॒स्तु स्या॑त्।
आ॒प्तानि॒ वा ए॒तस्य॒ छन्दा॑ꣳसि।
य ई॑जा॒नः।
तानि॒ क ए॒ताव॑दाशु पु॒नः प्रयु॑ञ्जी॒तेति॑।
सर्वा॒ वै सꣳस्थि॑ते य॒ज्ञे वागा॑प्यते॥ १॥

[[3-9-18-2]]
साऽऽप्ता भ॑वति या॒तया॑म्नी।
क्रू॒रीकृ॑ते॒व हि भ॒व॒त्यरु॑ष्कृता।
सा न पुन॑ः प्र॒युज्येत्या॑हुः।
द्वाद॑शै॒व ब्र॑ह्मौ॒द॒नान्त्सꣳस्थि॑ते॒ निर्व॑पेत्।
प्र॒जाप॑ति॒र्वा ओ॑द॒नः।
य॒ज्ञः प्र॒जाप॑तिः।
उ॒प॒नामु॑क एनं य॒ज्ञो भ॑वति।
न पापी॑यान्भवति।
द्वाद॑श भवन्ति।
द्वाद॑श॒ मासा॑ः संवत्स॒रः।
संवत्स॒र ए॒व प्रति॑तिष्ठति॥ २॥
आ॒प्य॒ते॒ सं॒व॒त्स॒र एकं॑ च॥ १८॥

[[3-9-19-1]]

एष वै विभूर्नाम यज्ञः।
सर्वꣳ ह वै तत्र विभु भवति।
यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते।
एष वै प्रभूर्नाम यज्ञः।
सर्वꣳ ह वै तत्र प्रभु भवति।
यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते।
एष वा ऊर्जस्वान्नाम यज्ञः।
सर्वꣳ ह वै तत्रोर्जस्वद्भवति।
यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते।
एष वै पयस्वान्नाम यज्ञः॥ १॥

[[3-9-19-2]]
सर्वꣳ ह वै तत्र पयस्वद्भवति।
यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते।
एष वै विधृतो नाम यज्ञः।
सर्वꣳ ह वै तत्र विधृतं भवति।
यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते।
एष वै व्यावृत्तो नाम यज्ञः।
सर्वꣳ ह वै तत्र व्यावृत्तं भवति।
यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते।
एष वै प्रतिष्ठितो नाम यज्ञः।
सर्वꣳ ह वै तत्र प्रतिष्ठितं भवति॥ २॥

[[3-9-19-5]]
यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते।
एष वै तेजस्वी नाम यज्ञः।
सर्वꣳ ह वै तत्र तेजस्वि भवति।
यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते।
एष वै ब्रह्मवर्चसी नाम यज्ञः।
आ ह वै तत्र ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चसी जायते।
यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते।

एष वा अतिव्याधी नाम यज्ञः।
आ ह वै तत्र राजन्योऽतिव्याधी जायते।
यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते।
एष वै दीर्घो नाम यज्ञः।
दीर्घायुषो ह वै तत्र मनुष्या भवन्ति।
यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते।
एष वै क्लृप्तो नाम यज्ञः।
कल्पते ह वै तत्र प्रजाभ्यो योगक्षेमः।
यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते॥ ३॥
पयस्वान्नाम यज्ञः प्रतिष्ठितं भवति यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते षट्च॥ १९॥
एष वै विभूः प्रभूरूर्जस्वान्पयस्वान्विधृतो व्यावृत्तः प्रतिष्ठितस्तेजस्वी ब्रह्मवर्चस्यतिव्याधी दीर्घः क्लृप्तो द्वादश॥

[[3-9-20-1]]
ताप्र्येणाश्वꣳ संज्ञपयन्ति।
यज्ञो वै ताप्र्यम्।
यज्ञेनैवैनꣳ समर्धयन्ति।
यामेन साम्ना प्रस्तोताऽनूपतिष्ठते।
यमलोकमेवैनं गमयति॥
ताप्र्ये च कृत्त्यधीवासे चाश्वꣳ संज्ञपयन्ति।
एतद्वै पशूनाꣳ रूपम्।
रूपेणैव पशूनवरुन्धे।
हिरण्यकशिपु भवति।
तेजसोऽवरुद्ध्यै॥ १॥

[[3-9-20-2]]
रुक्मो भवति।
सुवर्गस्य लोकस्यानुख्यात्यै।
अश्वो भवति।
प्रजापतेराप्त्यै।
अस्य वै लोकस्य रूपं ताप्र्यम्।

अ॒न्तरि॑क्षस्य कृत्त्यधीवा॒सः।
दि॒वो हि॑रण्यकशि॒पु।
आ॒दि॒त्यस्य॑ रु॒क्मः।
प्र॒जाप॑ते॒रश्वः॑।
इ॒मम॒ेव लो॒कं ता॒र्प्येणा᳚प्नोति।

[[3-9-20-3]]
अ॒न्तरि॑क्षं कृत्यधीवा॒सेन॑।
दिव॑ꣳ हिरण्यकशि॒पुना᳚।
आ॒दि॒त्यꣳ रु॒क्मेण॑।
अश्वे॑नै॒व मेध्ये॑न प्र॒जाप॑ते॒ः सायु॑ज्यꣳ सलो॒कता॑माप्नोति।
ए॒तासा॑मे॒व दे॒वता॑ना॒ꣳ सायु॑ज्यम्।
सा॒र्ष्टिता॑ꣳ समानलो॒कता॑माप्नोति।
यो᳚ऽश्वमे॒धेन॒ यज॑ते।
य उ॑ चैनमे॒वं वेद॑॥ ३॥
अव॑रुध्या आप्नोत्य॒ष्टौ च॑॥ २०॥

[[3-9-21-1]]
आ॒दि॒त्याश्चाङ्गि॑रसश्च सु॒वर्गे लो॒के᳚ऽस्पर्धन्त।
तेऽङ्गि॑रस आदि॒त्येभ्य॑ः।
अ॒मुमा॑दि॒त्यमश्व॑ꣳ श्वे॒तं भू॒तं दक्षि॑णामनयन्।
ते᳚ऽब्रुवन्।
यं नो᳚ऽनै᳚ष्ट।
स वर्यो᳚ऽभूदिति॑।
तस्मा॒दश्व॒ꣳ सव॒र्येत्या᳚ह्वयन्ति।
तस्मा᳚द्यज्ञे वरो॑ दीयते।
यत्प्र॒जाप॑ति॒राल॒ब्धोऽश्वोऽभ॑वत्।
तस्मा॒दश्वो॒ नाम॑॥ १॥

[[3-9-21-2]]
यच्छ्व॒यद॒रु॒रासी᳚त्।
तस्मा॒दर्वा॒ नाम॑।

यत्स॒द्यो वाजा᳚न्त्स॒मज॑यत्।

तस्मा᳚द्वा॒जी नाम॑।

यद॑सु॑राणां लो॒कानाद॑त्त।

तस्मा॑दादि॒त्यो नाम॑।

अ॒ग्निर्वा॑ अ॑श्वमे॒धस्य॒ योनि॑रा॒यत॑नम्।

सूर्यो॒ऽग्नेर्योनि॑रा॒यत॑नम्।

यद॑श्वमे॒धे᳚ऽग्नौ चित्य॑ उत्तरवे॒दिमु॑प॒वप॑ति।

योनि॑मन्तमे॒वैन॑मा॒यत॑नवन्तं करो॑ति॥ २॥

[[3-9-21-3]]

योनि॑माना॒यत॑नवान्भव॑ति।

स ए॒वं वेद॑।

प्रा॒णा॒पा॒नौ वा ए॒तौ दे॒वाना᳚म्।

यद॑र्काश्वमे॒धौ।

प्रा॒णा॒पा॒नावे॒वाव॑रुन्धे।

ओजो॒ बलं॒ वा ए॒तौ दे॒वाना᳚म्।

यद॑र्काश्वमे॒धौ।

ओजो॒ बल॑मे॒वाव॑रुन्धे।

अ॒ग्निर्वा॑ अ॑श्वमे॒धस्य॒ योनि॑रा॒यत॑नम्।

सूर्यो॒ऽग्नेर्योनि॑रा॒यत॑नम्।

यद॑श्वमे॒धे᳚ऽग्नौ चित्य॑ उत्तरवे॒दिं चि॒नोति॑।

ताव॑र्काश्वमे॒धौ।

अ॒र्का॒श्व॒मे॒धावे॒वाव॑रुन्धे।

अथो॑ अर्काश्वमे॒धयो॑रे॒व प्रति॑तिष्ठति॥ ३॥

नाम॑ करो॑ति॒ सूर्यो॒ऽग्नेर्योनि॑रा॒यत॑नं च॒त्वारि॑ च॥ २१॥

[[3-9-22-1]]

प्र॒जाप॑तिं॒ वै दे॒वाः पि॒तर᳚म्।

प॒शुं भू॒तं मेधा॒याल॑भन्त।

तमा॒लभ्योपा॑वसन्।

प्रा॒तर्य॑ष्टा᳚स्मह॒ इति॑।

एकं वा एतद्देवानामहः।
यत्संवत्सरः।
तस्मादश्वः पुरस्तात्संवत्सर आलभ्यते।
यत्प्रजापतिरालब्धोऽश्वोऽभवत्।
तस्मादश्वः।
यत्सद्यो मेधोऽभवत्॥ १॥

[[3-9-22-2]]
तस्मादश्वमेधः।
वेदुकोऽश्वमाशुं भवति।
य एवं वेद।
यद्वै तत्प्रजापतिरालब्धोऽश्वोऽभवत्।
तस्मादश्वः प्रजापतेः पशूनामनुरूपतमः॥
आऽस्य पुत्रः प्रतिरूपो जायते।
य एवं वेद।
सर्वाणि भूतानि संभृत्यालभते।
समेनं देवास्तेजसे ब्रह्मवर्चसाय भरन्ति।
योऽश्वमेधेन यजते॥ २॥

[[3-9-22-3]]
य उं चैनमेवं वेद।
एतद्वै तद्देवा एतां देवताम्।
पशुं भूतं मेधायालभन्त।
यज्ञमेव।
यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवाः।
कामप्रं यज्ञमकुर्वत।
तेऽमृतत्वमकामयन्त।
तेऽमृतत्वमगच्छन्।
योऽश्वमेधेन यजते।
देवानामेवायनेनैति॥ ३॥

[[3-9-22-4]]

प्राजापत्येनैव यज्ञेन यजते काममप्रेण।
अपुनर्मारमेव गच्छति।
एतस्य वै रूपेण पुरस्तात्प्राजापत्यमृषभं तूपरं बहुरूपमालभते।
सर्वेभ्यः कामेभ्यः।
सर्वस्याप्त्यै।
सर्वस्य जित्यै।
सर्वमेव तेनाप्नोति।
सर्वं जयति।
योऽश्वमेधेन यजते।
य उ चैनमेवं वेद॥ ४॥
मेधोऽभवद्यजत एति वेद॥ २२॥

[[3-9-23-1]]
यो वा अश्वस्य मेध्यस्य लोमनी वेद।
अश्वस्यैव मेध्यस्य लोमँल्लोमञ्जुहोति।
अहोरात्रे वा अश्वस्य मेध्यस्य लोमनी।
यत्सायं प्रातर्जुहोति।
अश्वस्यैव मेध्यस्य लोमँल्लोमञ्जुहोति।
एतदनुकृति ह स्म वै पुरा।
अश्वस्य मेध्यस्य लोमँल्लोमञ्जुह्वति।
यो वा अश्वस्य मेध्यस्य पदे वेद।
अश्वस्यैव मेध्यस्य पदे पदे जुहोति।
दर्शपूर्णमासौ वा अश्वस्य मेध्यस्य पदे॥ १॥

[[3-9-23-2]]
यद्दर्शपूर्णमासौ यजते।
अश्वस्यैव मेध्यस्य पदे पदे जुहोति।
एतदनुकृति ह स्म वै पुरा।
अश्वस्य मेध्यस्य पदे पदे जुह्वति।
यो वा अश्वस्य मेध्यस्य विवर्तनं वेद।
अश्वस्यैव मेध्यस्य विवर्तने विवर्तने जुहोति।

अ॒सौ वा आ॑दि॒त्योऽश्वः॑।
स आ॑ह॒व॒नीय॒माग॑च्छति।
तद्विव॑र्त᳚ते।
यद॑ग्निहो॒त्रं जु॒होति॑।
अश्व॑स्यै॒व मेध्य॑स्य वि॒वर्त᳚ने विवर्त॑ने जुहोति।
ए॒तद॑नुकृति ह स्म॒ वै पु॒रा।
अश्व॑स्य॒ मेध्य॑स्य वि॒वर्त᳚ने विवर्त॑ने जुह्वति॥ २॥
प॒दे अ॑ग्निहो॒त्रं जु॒होति॒ त्रिणि॑ च॥ २३॥
प्र॒जाप॑ति॒स्तम॑ष्टाद॒शिभिः॑ प्र॒जाप॑तिरकामयतो॒ भाव॒स्मै यु॒ञ्जन्ति॒ ते॒जसाऽप॑ प्रा॒णा अ॒प श्रीरू॒र्ध्वाँ॑ प्र॒जाप॑तिः प्रे॒णाऽणु॑ प्र॒थमे॑न प्र॒जाप॑तिरकामयत म॒हान्वैँ॑श्वदे॒वो वा अश्व॑स्य प्र॒जाप॑ति॒स्तं य॑ज्ञक्र॒तुभि॒रप॒ श्रीब्राँ᳚ह्म॒णौ सर्वैँ॑षु वा॒रुणो यद्यश्वं॒ तदा॑हु॒रेष वै वि॒भूस्ता॒प्यैँ॑णा॑दि॒त्याः प्र॒जाप॑तिं पि॒तरं॒ यो वा अश्व॑स्य॒ मेध्य॑स्य॒ लोम॑नी॒ त्रयौँ॑विꣳशतिः॥ २३॥
प्र॒जाप॑तिरस्मिँ॑ल्लो॒क उ॑त्त॒रतः॒ श्रिय॑मे॒व प्र॒जाप॑तिरकामयत म॒हान्यत्प्रा॒तः प्र वा ए॒ष ए॒भ्यो लो॒केभ्य॒ः सर्वꣳ॑ ह॒ वै तत्र॒ पय॑स्व॒द्य उ॑ चैनमे॒वं वेद॑ च॒त्वार्य॑शीतिः॥ ८४॥